

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA

4/2009.BJE.szám

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának Büntető Jogegységi Tanácsa a legfőbb ügyész indítványa alapján lefolytatott jogegységi eljárásban Budapesten, a 2009. év szeptember hó 28. napján tartott nyilvános ülésén meghozta a következő

jogegységi határozatot:

A nyomozás során a polgári jogi igény kielégítésének biztosítása érdekében zár alá vétel kizárólag a gyanúsított vagyonára rendelhető el.

Így nincs helye zár alá vétel elrendelésének ismeretlen tettes ellen folyó eljárásban függetlenül attól, hogy az feljelentésre vagy hivatalból indult meg.

Amennyiben a feljelentett, illetve a hivatalból indult eljárásban az elkövetéssel gyanúsítható személy nem ismeretlen, hanem meghatározott személy, zár alá vétel elrendelésére az ellene előterjesztett polgári jogi igény biztosítása érdekében csak akkor van lehetőség, ha a nyomozást elrendelték, vagy azt megindították, és ezt követően az ügyész vagy a nyomozó hatóság a gyanút megalapozottnak találva vele szemben olyan eljárási cselekményt foganatosít, amelyet csak gyanúsítottal szemben tesz lehetővé a büntetőeljárási törvény.

I n d o k o l á s

I.

A Legfőbb Ügyész a Be. 440. § (1) bekezdés a) pontja alapján eljárva, a 439. § (1) bekezdés a) pontjában írt célból - az egységes joggyakorlat biztosítása érdekében - jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát indítványozta,

miután a bíróságok gyakorlatában a büntetőeljárásban érvényesített polgári jogi igény biztosítására szolgáló zár alá vételnek a nyomozás során történő elrendelése kapcsán eltérő álláspontok érvényesülnek.

Az általa hivatkozott bírósági határozatok lényege a következő:

1. Egy kft. képviselője feljelentést tett egy másik kft. két képviselője ellen csalás, illetve sikkasztás bűntette miatt. A feljelentés szerint a feljelentettek az általuk bizományosi szerződés alapján átvett 30 millió forint értékű áru vételárával annak ellenére nem számoltak el, hogy azt értékesítették. A nyomozó hatóság a feljelentés alapján nyomozást rendelt el.

A feljelentő a nyomozás során polgári jogi igényt terjesztett elő, amelynek biztosítására zár alá vétel elrendelését indítványozta.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság nyomozási bírása a 2008. november 25. napján kelt 4.Bny.XXI.44822/2008/2. számú határozatával a feljelentő kérelmének helyt adva az egyik feljelentett fellelhető ingó- és ingatlan vagyonára 30 millió forint erejéig zár alá vételt rendelt el.

E határozatot az ügyész, valamint a feljelentett és annak képviselője által bejelentett fellebbezésekre tekintettel a Fővárosi Bíróság a 2009. január 5. napján kelt 30.Bnf.2854/2008/2. számú végzésével felülbírált, és helybenhagyta azt.

Döntésének indokolása szerint az ügy gyanúsítottjának a feljelentett tekinthető. Ennek alátámasztására a Legfelsőbb Bíróság 2/2008.BJE. számú jogegységi határozatára hivatkozott. Álláspontja szerint ugyanis a döntés indokolásának III. pontja helyesen akként értelmezendő, hogy a polgári jogi igény biztosítása érdekében a zár alá vétel elrendelése a nyomozás során csak akkor kizárt, ha az ismeretlen tettes ellen folyik. Azonban akkor, ha az elkövető azonosított személy, a feljelentéssel gyanúsítottá válik, függetlenül attól, hogy meghallgatták-e gyanúsítottként vagy sem, ekként vele szemben a kényszerintézkedés elrendelhető.

A nyomozás során a BRFK. XXI. Kerületi Rendőrkapitányság a feljelentetteket tanúként idézte meg és hallgatta ki. Gyanúsított kihallgatásukra, és ekként velük a gyanúsítás lényegének közlésére nem került sor, és a nyomozást 2008. december 17. napján kelt határozatával a nyomozó hatóság meg is szüntette. A határozat ellen a feljelentő panasszal élt, azt

azonban a Budapesti XX., XXI. és XXIII. Kerületi Ügyészség 2009. február 2. napján kelt határozatával elutasította.

2. Egy kft. képviselője 30 millió forint értékű ingóság eltulajdonítása miatt tett feljelentést az általa meg is nevezett feljelentett ellen a Gárdonyi Rendőrkapitányságon, akivel szemben polgári jogi igényt is előterjesztett.

A nyomozó hatóság a nyomozást ismeretlen tettes ellen rendelte el.

A polgári jogi igény biztosítására a feljelentő a feljelentett vagyonára zár alá vétel elrendelését kérte. A Székesfehérvári Városi Bíróság nyomozási bírása a 2007. május 29. napján kelt 5.Bny.218/2007/2. számú végzésével az indítványt elutasította. Határozatát azzal indokolta, hogy a büntetőeljárás ismeretlen tettes ellen folyik, így a feljelentett nem tekinthető terheltnek, ezért vele szemben a kényszerintézkedés nem rendelhető el.

II.

A legfőbb ügyész szerint a Pesti Központi Kerületi Bíróság, illetve a Fővárosi Bíróság határozata törvényt sértő.

A jogegységi indítványban kifejtettek szerint a terheltté válás időpontja többnyire a megalapozott gyanú közlésével esik egybe, és ettől a pillanattól illetik meg a terheltet a gyanúsított jogai is. Arra figyelemmel azonban, hogy vannak esetek, amikor a megalapozott gyanú nem közölhető, a gyanúsított jogok megilletik azt is, akivel a megalapozott gyanú azért nem közölhető, mert tartózkodási helyének felkutatása nem járt eredménnyel; aki ellen távollétében folyik a nyomozás; akivel a megalapozott gyanú közlését megelőzően fogatosítottak olyan eljárási cselekményt (őrizetbe vételt), amely csak a terhelttel szemben rendelhető el; továbbá azt is, akivel azért nem lehetett a megalapozott gyanút közölni, mert azt tartós, súlyos betegsége, vagy a cselekmény elkövetése után bekövetkezett elmebetegsége akadályozza.

Annak eldöntése pedig, hogy a nyomozás adatai alapján konkrét személy gyanúsítható-e megalapozottan bűncselekmény elkövetésével, az ügyész, illetve a nyomozóhatóság feladata, és nem a nyomozási bíróé.

Miután az adott ügyben a feljelentett gyanúsított kihallgatására és a gyanú közlésére nem került sor, vele szemben olyan eljárási cselekményt, amely csak a terhelttel szemben rendelhető el, nem fogatosítottak, ő nem is vált gyanúsítottá. Így vele szemben zár alá vétel elrendelésének nem volt helye.

III.

A jogegységi tanács osztotta a legfőbb ügyész azon álláspontját, mely szerint az egységes joggyakorlat biztosítása érdekében a felvetett elvi kérdésben jogegységi határozat hozatala indokolt. Ezért a Be. 439. § (1) bekezdés a) pontjában megjelölt okra és a Bszi. 29. § (1) bekezdésére figyelemmel jogegységi eljárást folytatott le.

Az elvi kérdés eldöntése során irányadó rendelkezések a következők:

A Be. 43. § (1) bekezdése szerint terhelt az, akivel szemben büntetőeljárást folytatnak; a terhelt a nyomozás során gyanúsított, a bírósági eljárásban vádlott, a büntetés jogerős kiszabása, a megrovás, próbára bocsátás, illetve javítóintézeti nevelés jogerős alkalmazása után elítélt.

A Be. 54. § (2) bekezdése szerint a magánfél a büntetőeljárásban érvényesítheti a terhelttel szemben a vád tárgyává tett cselekmény következtében keletkezett polgári jogi igényét.

A Be. 159. § (2) bekezdése szerint pedig abban az esetben, ha az eljárás során polgári jogi igényt érvényesítenek, és alaposan tartani lehet attól, hogy annak kielégítését megghiúsítják, annak biztosítására a terhelt vagyonának, vagyona meghatározott részének vagy egyes vagyontárgyainak zár alá vétele rendelhető el.

A Legfelsőbb Bíróság a vagyonekbezárt biztosító zár alá vétel elrendelhetőségéről szóló, 2/2008. BJE. számú büntető jogegységi döntését indokolva - az indokolás III. pontjában - kifejtette a következőket:

"Polgári jogi igényt a Be. 54. §-ának (2) bekezdése alapján a magánfél [illetve a Be. 54. §-ának (4) bekezdése szerint az ügyész] kizárólag a terhelttel szemben érvényesíthet. Ennek megfelelően a Be. 159. §-a (2) bekezdésének első fordulata a polgári jogi igény biztosítására csak a terhelt vagyonának zár alá vételét engedi meg, a más által birtokolt vagyon ilyen célból történő zár alá vétele - a Be. 159. §-a (2) bekezdésének második mondata értelmében - viszont nem lehetséges. Ebből következően az ismeretlen tettes ellen folyó eljárásban a polgári jogi igény kielégítésének biztosítását szolgáló zár alá vétel alkalmazása fogalmilag kizárt."

IV.

A jogegységi indítvány megalapozott.

A Be. fent idézett rendelkezései alapján egyértelmű, hogy a polgári jogi igény kielégítését biztosító zár alá vétel csak a terhelttel

szemben alkalmazható, azaz a nyomozás során kizárólag a gyanúsítottal szemben rendelhető el.

Gyanúsítottá a feljelentett, illetve az elkövetéssel gyanúsítható személy a következő feltételek mellett válhat:

A) Gyanúsított csak olyan személy lehet, akinek a személyazonossága ismert. A Be. 43. §-ban, illetve a törvényben ezt követően szabályozott jogok és kötelezettségek csak ilyen személyhez fűződhetnek; ismeretlen személy nem tud jogokat gyakorolni, ahogy nem tud eleget tenni kötelezettségeknek sem. Ebből következően ismeretlen személy nem válhat terheltté.

A nyomozást az ügyész vagy a nyomozó hatóság a Be. 170. § (1) és (2) bekezdésére figyelemmel hivatalból vagy feljelentésre rendeli el. Elrendelés nélkül csupán a (4) bekezdésben írt kivétellel indulhat meg a nyomozás, akkor, ha a bizonyítási eszközök biztosítása, az elkövetéssel gyanúsítható személy kilétének megállapítása, elrejtőzésének, a bűncselekmény befejezésének, vagy újabb bűncselekmény elkövetésének megakadályozása végett vagy késedelmet nem tűrő más okból nyomozási cselekményt kell végezni; ezzel az ügyész vagy a nyomozóhatóság megindítja a nyomozást.

A feljelentésre induló nyomozásban a feljelentett, illetve a hivatalból elrendelt (indított) nyomozás során az elkövetéssel gyanúsítható személy lehet ismeretlen és lehet meghatározott, konkrét személy is.

A nyomozás elrendelésével (megindításával) azonban nem válik automatikusan gyanúsítottá a meghatározott személy, az ismeretlen személy pedig értelemszerűen nem válhat azzá.

A törvény megnevezésükben is különbséget tesz a gyanúsított, a feljelentett és az elkövetéssel gyanúsítható személy között. A 176. § (2) bekezdése szerint a nyomozás határidejének egy éven túli meghosszabbítására akkor van lehetőség, ha az meghatározott személy ellen folyik, és a hosszabbítás a gyanúsított kihallgatásától számít. A 178/A. § (1) bekezdése szerint pedig a nyomozás elrendelését követően adatszolgáltatás az ott írtak szerint igényelhető a gyanúsítotttól, a feljelentettől, illetve az elkövetéssel gyanúsítható személyről. Erre a különbségtételre nyilvánvalóan nem lenne szükség, ha önmagában a nyomozás elrendelésével (megindításával) a feljelentett, illetve az elkövetéssel gyanúsított személy terheltté (gyanúsítottá) válna.

B) További feltétele a gyanúsítottá válásnak az, hogy vele szemben a gyanú megalapozott legyen.

A gyanúsítás, illetve a gyanú nem azonos a megalapozott gyanúval. A törvény maga is különbséget tesz a gyanú, az alapos és a megalapozott gyanú között. Így pl. a feljelentést az ügyész elutasítja, ha a bűncselekmény gyanúja hiányzik [174. § (1) bekezdés b) pont]; azaz a törvény ehhez nem a megalapozottság hiányát szabja feltételként. A 178. § (2) bekezdése szerint be kell szerezni a bűnügyi nyilvántartás adatait a meghatározott személyről (és nem a gyanúsítottról), ha megalapozottan gyanúsítható bűncselekmény elkövetésével. Azaz a gyanú ehhez az intézkedéshez önmagában nem elegendő.

C) Terheltté (gyanúsítottá) a gyanú megalapozott volta mellett is csak akkor válhat a feljelentett, illetve az elkövetéssel gyanúsítható meghatározott személy, ha vele szemben olyan eljárási cselekményt foganatosítanak, amelyet csak gyanúsítottal szemben tesz lehetővé az eljárási törvény.

- Amennyiben ismert helyen tartózkodik, megidézik, és az idézésben közlik vele azt is, hogy gyanúsítottként kell megjelennie [Be. 67. § (1) bekezdés a) pontja]; gyanúsítottként hallgatják ki, és ennek során közlik vele a gyanúsítás tényét [Be. 179. § (1) és (2) bekezdése]; őrizetbe veszik [Be. 126. § (1) és (2) bekezdése].
- Amennyiben ismeretlen helyen tartózkodik, intézkednek tartózkodási helyének felkutatása iránt, körözését rendelik el, vele szemben elfogatóparancsot bocsátanak ki (Be. 73. §).

A fentiekkel összhangban áll a hivatkozott 2/2008. BJE. számú jogegységi határozat is. Annak indokolása kizárólag arra utal, hogy az ismeretlen tettes ellen folyó eljárásnak nincs és nem is lehet gyanúsítottja, így a zár alá vétel elrendelése vele szemben szóba sem jöhet; miután azonban más a tárgya, nem tér ki a polgári jogi igényt biztosító kényszerintézkedés lehetőségeire. Azt kiterjesztően értelmezni semmiképp sem lehet; a hivatkozott bírósági határozat szerinti kiterjesztő értelmezés nem felel meg sem a hatályos jogszabályi rendelkezéseknek, sem a jogegységi határozatban foglaltaknak.

A kifejtettek alapján a Legfelsőbb Bíróság Jogegységi Tanácsa a legfőbb ügyész indítványának helyt adva a rendelkező rész szerint határozott.

A jogegységi tanács a határozatot a Bszi. 32. §-a (4) bekezdése, illetve a Be. 445. § (2) bekezdése értelmében a Magyar Közlönyben közzéteszi.

Budapest, 2009. szeptember 28.

Dr. Kónya István s.k. a jogegységi tanács elnöke, Dr. Mészár Róza s.k. előadó bíró, Dr. Édes Tamás s.k. bíró, Dr. Katona Sándor s.k. bíró, Dr. Márki Zoltán s.k. bíró

A kiadmány hiteléül:

írnok

AIné